

6. Дзісяк Я. І. Соціально-економічні процеси в Україні наприкінці 80-х на початку 90-х років ХХ століття : автореф. дис. к. іст. наук : 07.00.01 «Історія України» / Я. І. Дзісяк. – Чернівці, 2006. – 18 с.
7. Мальярчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села / О. М. Мальярчук. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 228 с.
8. Держархів Івано-Франківської області, ф. Р – 302, оп. 3, спр. 550, арк. 77.
9. Там само, ф. Р – 302 сч, оп. 3, спр. 815, арк. 28.
10. Там само, ф. Р – 295, оп. 6, спр. 2495, арк. 698.
11. Там само, ф. П – 1, оп. 1, спр. 3204, арк. 113.
12. Там само, ф. Р – 302, оп. 3, спр. 553, арк. 12.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 25, спр. 2572, арк. 84.
14. Культурне життя в Україні : західні землі. Т. III / Упоряд. Т. Галайчак, О. Луцький. – Львів : Ін-тут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – 856 с.
15. Гунда М. Клуби – наша турбота / М. Гунда // Прикарпатська правда. – 21 липня 1973 р.
16. Держархів Івано-Франківської області, ф. П – 1, оп. 1, спр. 3025, арк. 267.
17. Третяк І. Я славлю партію / І. Третяк // Вільна Україна. – 26 лютого 1986 р.
18. Держархів Івано-Франківської області, ф. П – 1, оп. 1, спр. 3611, арк. 243.
19. Радянське Прикарпаття / [О. Бакін, В. Баран, Г. Бурнашов та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1980. – 254 с.
20. Держархів Івано-Франківської області, ф. П – 1, оп. 1, спр. 4978, арк. 147.
21. Приходько Г. Економічний гарант демократії / Г. Приходько // Визвольний шлях. – 1990. – Кн. 6 (507). – С. 667–675.

В статтє проанализированы особенности формирования, расширения и совершенствованием социально-культурной инфраструктуры, развитие сети культурных заведений – народных университетов, библиотек, клубов, театров и других учреждений, что давало возможность охватить идеологическим влиянием и навязывать советский образ жизни и мировоззренческие позиции всем слоям населения западных областей Украинской ССР.

Ключевые слова: западноукраинские области, народные университеты, библиотеки, клубы, идеология, коммунистическая партия.

The peculiarities of forming, expansion, and improvement of the social and cultural infrastructure, development of the network of cultural establishments - people's universities, libraries, clubs, theaters and others, which gave the opportunity to exert ideological influence on all the strata of population of the Western regions of the USSR and impose the Soviet way of life and world outlook on them, are described in the paper.

Keywords: Western regions of Ukraine, people's universities, libraries, clubs, ideology, the Communist Party.

УДК 332.025.28:316.764(477)

ББК 63.3(4Укр)626

Надія Кіндрачук

ДЕНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ІДЕОЛОГІЗАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: 60-ТІ – 70-ТІ РР. ХХ СТ.

У статті автор досліджує денационалізацію та ідеологізацію титульної нації УРСР 60-х – 70-х рр. ХХ ст. засобами масової інформації, висвітлює ЗМІ як складову частину інформаційного простору тоталітарної держави, показує заборону висвітлення національно-патріотичних питань в українському друкованому слові, радіофірах, телепередачах, вивчає витіснення української мови з ужитку, з'ясовує деструктивну роль ЗМІ в звуженні світогляду українців, «підриві» соціально-психологічної стійкості української нації в окреслений період.

Ключові слова: засоби масової інформації, цензура, ідеологічний диктат, денационалізація, русифікація, ідеологізація, титульна нація, українці, українська мова, національне самовизначення.

Мережа засобів масової інформації впливає на всі сторони життєдіяльності людини і держави, зумовлює появу певних ціннісно-сміслових моделей, ідеалів, виступає дієвим інструментом консолідації суспільства в єдину національну спільноту, виховує патріотичність та формує національну самосвідомість. Однак ЗМІ можуть відігравати й деструктивну роль, «підривати» соціально-психологічну стійкість нації, деморалізувати її шляхом створення і просування у масову свідомість чужих їй культурних цінностей. Така тенденція чітко спостерігалася в Україні протягом 60-х – 70-х рр. минулого століття – в

тривалий період бездержавності, коли українському народові насаджували чужі переконання, викривлені оцінки реальності, забороняли йому все те, що могло б сприяти утвердженню національної гідності та розкриттю суті української національної ідеї.

Зі здобуттям незалежності України створилися сприятливі умови для вільного вивчення радянського минулого українського народу, переосмислення власної історії та культури. Тому питання всебічного дослідження денационалізації та ідеологізації титульної нації УРСР засобами масової інформації в 60-ті – 70-ті рр. ХХ ст. є надзвичайно актуальним і вимагає особливого підходу у вивченні. Дана проблема на сьогодні має особливе значення з погляду збереження історичної спадщини минулого для розбудови національного сучасного та майбутнього України.

Питання ролі засобів масової комунікації другої пол. ХХ ст. частково висвітлено в працях таких авторів, як: О. Бажан [8], В. Вовк [10], Ю. Калганов [17], О. Тевікова [18], О. Федотова [19] та ін. В поле зору науковців потрапляли тільки окремі аспекти зазначеної теми, зокрема вплив процесів денационалізації на свідомість українців, з'ясування морально-ціннісних ідеалів радянського суспільства, регіональна тематика ЗМІ, визначення ролі і функцій радянської преси у здійсненні народногосподарських і соціально-культурних планів розвитку країни у боротьбі за побудову соціалізму та комунізму тощо. Однак в науковій літературі досліджувана тема досі залишається недостатньо вивченою. Це дає нам можливість продовжити роботу у цьому перспективному напрямку.

Отже, в центрі уваги статті – дослідження денационалізації та ідеологізації українців засобами масової інформації в 60-ті – 70-ті рр. ХХ ст., вивчення ЗМІ як складової частини інформаційного простору тоталітарної «держави-партії» в СРСР, показ заборони висвітлення національно-патріотичних питань в українському друкованому слові, радіоефірах, телепередачах, з'ясування значення партійно-державних структур у контролі над випуском тогочасної друкованої продукції, виявлення деструктивної ролі ЗМІ в звуженні світогляду українців, «підриві» соціально-психологічної стійкості української нації в окреслений період.

Засобам масової інформації традиційно належало лідерство в сфері ідеологічного впливу на суспільство і особистість. Усвідомлюючи даний факт, радянська влада активно використовувала саме цю функцію ЗМІ для пропаганди своїх політичних інтересів та маніпулювання масовою суспільною свідомістю українців. ЗМІ 60-х – 70-х рр. ХХ ст. стали віддзеркаленням, носієм тогочасного соціально-політичного ладу, створювали, регулювали та направляли певний потік інформації у потрібному напрямку. В такій ситуації втрачалася національна ідентичність та історична пам'ять українського народу, нівелювалося вміння і потреба критично мислити, що призводило до виховання людей, нездатних до самостійної позиції та формулювання власної думки.

Починаючи з 1959 р. випуск українського друкованого слова зменшується, тоді як кількість російськомовного продовжує зростати. Складаючи 17 % населення СРСР, українці могли розраховувати лише на 4,3 % україномовної продукції [10, с.129]. Суттєво зменшились тиражі багатьох періодичних видань та їх інформаційний матеріал, який був доступний для сприйняття широкими масами населення. Найцікавіші і найважливіші публікації виходили в російськомовних виданнях, в той час як українські нерідко мусили переказувати докучливі і нецікаві теми. Така ситуація призводила до втрати читача й, відповідно, скорочення тиражів українського друкованого слова, а це, в свою чергу, ставало зручним приводом до закриття українських видань. Україномовна продукція користувалася попитом в західних регіонах республіки та в сільській місцевості. Так, виходячи з офіційних даних Книжкової палати за 1963 р. в УРСР серед міських газет українською мовою друкувалося 36 газет, а російською 42, серед газет колгоспно-радгоспних управлінь 214 друкувалося українською, а 37 – російською мовою [7, арк.11].

Після усунення П. Шелеста з посади Першого секретаря ЦК КПУ та поступового згорання періоду «відлиги» випуск україномовної продукції помітно зменшується. З

приходом до влади В. Щербицького українська преса зазнає нищівної руйнації. Так, до прикладу, в період 70-х рр. ХХ ст. частка україномовних журналів в УРСР скоротилася з 46 % до 19 % [13, с.241]. Одночасно посилюється жорсткий політичний тиск на творчу інтелігенцію, ціленаправлено знищується все те, що містить в собі українське. Різко зростає ідеологізація, денационалізація та русифікація, які значно звузили сферу застосування української мови і сформували статус її меншовартості.

Питання дискримінації національної мови висвітлювали на своїх сторінках україномовні газети і журнали Польщі і Чехословаччини, де проживала велика кількість українських емігрантів. Так, журнал «Наша культура», що виходив в м. Варшаві, повідомляючи своїх читачів про Перший Всеслов'янський археологічний конгрес (вересень 1965 р., м. Варшава) констатував: «На Конгресі приємно було почути виголошені доповіді мовами не тільки великих слов'янських народів, але й менших, як болгари, хорвати, словаки... Серед усіх репрезентованих на Конгресі народів тільки українці виголошували всі доповіді не рідною, а російською мовою» [5, арк.20]. Радянська пропаганда не сприяла вихованню почуття національної гідності та гордості, не прививала любов до української мови, традицій, звичаїв і культури. Це виразно прослідковується у статті «Ідея возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною» (газета «Радянське Закарпаття», № 2), у якій було вилучено з контексту наступні рядки: «В піснях, коломийках, казках і легендах яскраво відображено світогляд народу – та вирішальна сила в розвитку суспільства, яка творить не тільки матеріальні, але й культурні цінності, створює історію» [2, арк.157]. Іншим наявним прикладом утисків національної складової життя українців, зокрема української мови стала критика журналу «Всесвіт» за публікацію українського перекладу одного із зарубіжних творів, який раніше вийшов друком на російській мові. З огляду на це, головний редактор даного журналу О. Полторацький видав постанову, що забороняла перекладати українською мовою ті зарубіжні твори, які до цього вже вийшли друком російською мовою [9, с.122].

Потрібно зазначити й те, що значна частина українського друкованого слова, була низької якості, адже тільки 1 % україномовної продукції видавався поліграфічними підприємствами з державним знаком якості [10, с.108]. Однак, така ситуація непокоїла лише читачів, так як Держкомвидав УРСР навіть у другій пол. 1970-х рр. не вживав комплексних заходів з метою покращення технічного рівня і поліпшення якості продукції на підконтрольних йому підприємствах [1, арк.41]. Крім цього фінансові умови, в яких опинилися працівники україномовної друкованої продукції були значно гіршими за ті, в яких перебували працівники російськомовної. Так, наприклад, ставка головного редактора журналу «Вітчизна» в досліджуваній період становила 1500 крб., а ставка головного редактора журналу «Октябрь» – 6000 крб. [3, арк.82]. Аналогічну ситуацію зазначає член Ради з української літератури при Спілці письменників СРСР Ф. Кравченко: «Відповідальний секретар українського республіканського журналу одержує 120 руб. на місяць, а відповідальний секретар російського обласного «Дон», «Подъем» – 180 руб. Чому? Пояснити неможливо! Ми звичайно проходимо повз таких «дріб'язків», тим більше, що це не має стосунку до тих завдань, які, мовляв, покладені на редакції журналів, а за кордоном нашої країни все це «помічають» і роблять на цьому «політику». «Недавно, – зазначав тов. Ковальчук, – «Голос Америки» грав на тому, що така різниця в оплаті журналістської праці пояснюється, мовляв, все тими ж причинами: на українців дивляться, як на менш повноцінних працівників» [17, с.217].

Радянські ЗМІ постійно експлуатували і водночас консервували цілий набір стереотипів поведінки, які нав'язувалися українцям, серед них: патерналізм держави, образ ворога, віра у постійне покращення життя та ідею непорушної єдності радянського народу, турбота партії про трудящих, пріоритет колективного над індивідуальним та ін. Теми, які стосувалися національних питань не мали шансу появитися на шпальтах газет, оскільки існувала жорстка цензура. У радянській Україні завдання цензури у ЗМІ виконував спеціальний орган – Головне управління по охороні військових і державних таємниць у пресі при Раді Міністрів УРСР (Головліт УРСР), чії функції мали бути відомі

лише вузькому колу фахівців. Саме цей спеціальний орган забезпечував тотальний нагляд за усією без винятку друкованою продукцією.

Підвладний статус української преси проявлявся і у функціонуванні Радіотелеграфного агентства України (РАТАУ), головним завданням якого була подача провладної інформації про події в СРСР і за його межами. Також РАТАУ слугувало джерелом офіційної урядової інформації УРСР для всієї періодичної преси. Дана структура фактично являла собою відділення центрального державного інформаційного агентства Росії (ТАРС) в УРСР. Занепокоєння з цього приводу висловлювала редакція газети «Закарпатська правда»: «Можна зразу сказати, що свого національного обличчя РАТАУ не має... РАТАУ так побудував роботу, що своєю діяльністю поставив газети, що виходять українською мовою в другорядне становище. Перш за все, агентство передає всі офіційні документи російською мовою на кілька годин раніше, ніж українською і цим іноді викликає затримку виходу в світ українських газет. При чому це стосується не тільки тих матеріалів, що йдуть з ТАРС, а й тих, що пишуться в Києві. Є безліч фактів, які показують, що кореспонденти РАТАУ мабуть не володіють українською мовою... Дуже часто РАТАУ передає матеріали з припискою «передаем только на русском языке». Причому з такою припискою передаються матеріали «Там, где отбывал ссылку Тарас Шевченко» та інші, де мова йде про Україну» [17, с.217]. Таким чином, саме через друковане слово здійснювалася антинаціональна мовна політика, провадилося поступове і планомірне знищення української мови, що в подальшому викликало різке зниження її авторитету та сприйняття її як другорядної.

Існувала також категорія громадян, що скептично сприймала інформацію, яку подавали радянські ЗМІ, тому з великою зацікавленістю ставала прихильниками самвидаву. В досліджуваній період особливою популярністю серед читачів користувались такі твори, як: «Інтернаціоналізм чи русифікація?» І. Дзюби, «Лихо з розуму» («Портрети 20 злочинців») В. Чорновола, «Стан і завдання українського визвольного руху» Є. Пронюка, а також праці багатьох істориків, що не погоджувались з офіційною радянською історіографією і мали протилежну думку стосовно низки історичних фактів і подій [9, с.133]. Однак, активний наступ на права й свободи людини в УРСР зумовив підвищену увагу контролюючих інстанцій до виявлення «націоналістичних» творів, пошуку продукції самвидаву. За таких умов органи цензури допомагали органам політконтролю стежити за творчістю авторів-дисидентів і політичних емігрантів. Твори осіб, які скомпрометували себе перед радянською владою, вилучали з обігу як «шкідливі», «недосконалі» та «ідейно хибні». Головліт УРСР також звернувся в 1979 р. до ЦК КПУ з проханням видати розпорядження відповідним органам про оперативне інформування цензурного відомства стосовно фактів виїзду за межі країни осіб, антирадянська діяльність яких за кордоном могла б зашкодити інтересам СРСР [19, с.3]. Зокрема, був розроблений ряд документів щодо правил отримання, зберігання та використання зарубіжної друкованої продукції, інтенсивно з'ясовувалися канали її надходження в республіку, посилювався нагляд за збереженням державної таємниці в пресі.

Велику роль в процесі денационалізації та ідеологізації титульної нації УРСР протягом 60-х – 70-х рр. ХХ ст. відіграло радянське телебачення. У листопаді 1952 р. в м. Києві розпочав свою роботу перший в Україні телецентр, а пізніше він запрацював в м. Харкові і м. Донецьку. Варто відзначити, що виробництво радянської телепродукції, теж перебувало під пильним контролем державних та компартійних органів, тому телестудії, мали змогу запускати в ефір лише ту інформацію, що відповідала радянській суспільній ідеології та політиці, іншими словами кажучи – здійснювали масову пропаганду ідеологічних засад КПРС – КПУ та зомбували населення. Так, телеконцерти практично завжди розпочиналися піснями про В. Леніна і комуністичну партію: «Комуністичній партії хвала», «З іменем Леніна», «Марш бригад комуністичної праці» тощо [15, с.845]. На телебаченні того часу доволі часто виступали «старі» більшовики, новатори

виробництва, міністри, директори підприємств, що прагнули ліквідувати усі національні відмінності в УРСР та пропагували створення нового «єдиного радянського народу» і велич панівної російської мови – «общепонятного языка».

Як засіб денаціоналізації та ідеологізації титульної нації УРСР радянська влада активно використовувала й радіо, адже близько 90 % українців щоденно прослуховували радіопередачі [14, с.16]. Зокрема, республіканське радіо значну частину свого ефірного часу віддавало трансляціям із м. Москви, які велися тільки російською мовою, всі інші програми теж були переважно російськомовними [12, с.141]. Державні органи УРСР вирішували, що повинен слухати радіослухач, а що ні. Свідченням цього може слугувати подія, яка відбулась в 1970-х рр., коли з Великого залу Московської консерваторії Всесоюзним радіо велась трансляція концерту, в програму якого були включені і українські колядки. Концерт транслювали тільки до колядок, а перед їх виконанням ефір було вимкнено [11, с.156].

Характерною особливістю радіопродукції 60-х – 70-х рр. ХХ ст. була її ідеологічна заангажованість. Державні органи УРСР здійснювали жорсткий тиск на працівників радіо та слідкували, щоб в ефірі «не було випадків ідеологічних зривів та політичних помилок» [6, арк.18, 31]. Зазвичай, всі матеріали радіопередач вичитувалися головним редактором, а ті, що відносилися до «особливо важливих питань», переглядалися відділом пропаганди і агітації обкому КПУ певної області [6, арк.20].

Своєрідну інформаційну революцію в цей час здійснило радіомовлення США за допомогою радіостанцій «Голос Америки» (близько 62 передач на добу), трансляції яких велися багатьма мовами народів СРСР [16, с.137]. Популярними джерелами політичної інформації були також передачі радіостанцій «Бі-бі-сі», «Ватикан», «Канада», «Мадрид», «Рим», «Свобода» та ін. [4, арк.108–114]. Радянські ідеологи намагалися зменшити вплив цих «шкідливих» передач, забороняючи громадянам їх слухати, про що йшлося в постанові ідеологічної комісії ЦК КПРС «Про боротьбу з ворожою радіопропагандою» від 16 січня 1959 р. [16, с.136]. Проте завдяки імпортним або самостійно «доопрацьованим» місцевими майстрами радіоприймачам, українці потайки отримували інформацію, протилежну офіційній, якій переважно вірили [4, арк.108].

Отже, виходячи з вищесказаного можна зробити наступні висновки про те, що в 60-х – 70-х рр. ХХ ст. швидкими темпами відбувалася денаціоналізація та ідеологізація титульної нації УРСР засобами масової інформації. Характерними рисами цього процесу стали: підпорядкованість ЗМІ радянській централізованій командно-адміністративній системі, заідеологізованість численними «радянськими штампами», наявність цензури, русифікація, «придушення» будь-якої національної думки під виглядом боротьби з «українським буржуазним націоналізмом».

У досліджуваний період існувала жорстка партійно-державна цензура, яка визначала зміст та характер друкованої продукції, передбаченої для подальшого поширення в маси. Через засоби масової інформації щоденно пропагувався образ радянської людини, виховувався «радянський патріотизм» та нав'язувалося почуття колективізму, які не сприяли розвитку національної самосвідомості українців та національному відокремленню. Витісненню рідної мови з ужитку сприяла політика радянської влади, спрямована на зменшення кількості українського друкованого слова. Частка україномовної друкованої продукції в досліджуваний період становила менше половини всіх видань. Іншими засобами масової ідеологізації та денаціоналізації українців, що активно використовувалися правлячою комуністичною верхівкою, стали радіо та телебачення. Їхня діяльність була повністю підпорядкована ідеологічним завданням радянської «держави-партії».

Таким чином, надмірна ідеологізація, русифікація, політизація титульної нації УРСР засобами ЗМІ протягом 60-х рр. – 70-х рр. ХХ ст., відсутність вільного доступу до отримання різнобічної інформації звужували світогляд українців, не розвивали почуття індивідуальності і все інтенсивніше закладали підґрунтя масштабної денаціоналізації.

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 2, оп. 14, спр. 1134, арк. 216.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ), ф. 1, оп. 24, спр. 4157. – 522 арк.
3. ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 24, спр. 4262. – 218 арк.
4. ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 24, спр. 5141. – 132 арк.
5. ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 24, спр. 6222. – 85 арк.
6. ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 70, спр. 2421. – 77 арк.
7. ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 70, спр. 2558. – 96 арк.
8. Бажан О.Г. Наростання опору політиці русифікації в Українській РСР у другій половині 1950-х – 1960-ті рр. / О.Г. Бажан // Український історичний журнал. – № 5. – С. 147–159.
9. Баран В.К. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-і рр.) / В.К. Баран, В.М. Даниленко. – К. : Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 304 с.
10. Вовк В.М. Побут та дозвілля міського населення України в 50–80-х рр. ХХ ст. : дис... канд. наук: 07.00.01 / В.М. Вовк / Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди. – 2008. – 222 с.
11. Демиденко Т. Партійно-державна політика в сфері культури в 70-ті рр. (на прикладі України і Білорусії) / Т. Демиденко // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : збірник статей. – К., 1993. – С. 150–156.
12. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І. Дзюба. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 336 с.
13. Єсельчик С. Історія України. Народження модерної нації / С. Єсельчик. – К. : Laurus, 2011. – 376 с.
14. Журавлєв Г. Свободное время молодежи / Г. Журавлєв. – М. : Знание, 1979. – 38 с.
15. Історія Києва : в 2-х т. / [гол. ред. О.К. Касименко]. – К., 1960. – Т. 2. – 946 с.
16. Идеологические комиссии ЦК КПСС. 1958–1964: документы / [сост. Е.С. Афанасьева; отв. ред. В.Ю. Афиани]. – М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЕН), 2000. – 552 с.
17. Калганов Ю.О. Радянська преса і конструювання масової суспільної свідомості в Україні (1950-ті – 1985 рр.) / Ю.О. Калганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – Вип. XXXVIII. – С. 213–225.
18. Тевікова О.В. Повсякденне життя громадян УРСР: соціальні та культурні аспекти (1953–1964 роки) : дис. ... кандидата іст. наук : 07.00.01 / О.В. Тевікова. – Полтава, 2010. – 304 с.
19. Федотова О. Політична цензура в УРСР: практика обмеження друкованої продукції / О. Федотова // Вісник Книжкової палати. – 2012. – № 2. – С. 45–47.

В статтє автор исследует денационализацию и идеологизацию титульной нации УССР 60-х – 70-х гг. ХХ в. средствами массовой информации, освещает СМИ как составляющую часть информационного пространства тоталитарного государства, показывает запрет освещения национально-патриотических вопросов в украинском печатном слове, радиоэфире, телепередачах, изучает вытеснения украинского языка из употребления, выясняет деструктивную роль СМИ в сужении мировоззрения украинцев, «подрыве» социально-психологической устойчивости нации в означенный период.

Ключевые слова: *средства массовой информации, цензура, идеологический диктат, денационализация, русификация, идеологизация, титульная нация, украинцы, украинский язык, национальное самоопределение.*

The article deals with the issue of denationalization and ideologization of the title nation of the Ukrainian SSR by means of media in the 1960's and 1970's. The author regards the media as part of the information space of a totalitarian state, shows the prohibition of covering national and patriotic issues in Ukrainian press, radio, television, studies reducing the use of Ukrainian language, explores the destructive role of the media in narrowing the world view of Ukrainian people and «undermining» the social and psychological stability of Ukrainian nation in the outlined period.

Keywords: *media, censorship, ideological dictates, denationalization, russification, ideologization, title nation, Ukrainian, Ukrainian language, national self-determination.*